

JYX

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Harjunen, Hannele

Title: Lihavuusaktivismi yhteiskunnallisena liikkeenä Charlotte Cooperia mukailten

Year: 2019

Version: Published version

Copyright: © 2019 Sukupuolentutkimuksen seura

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Harjunen, H. (2019). Lihavuusaktivismi yhteiskunnallisena liikkeenä Charlotte Cooperia mukailten. Sukupuolentutkimus, 32(2), 36-40.

Lihavuusaktivismi yhteiskunnallisena liikkeenä Charlotte Cooperia mukailten

Hannele Harjunen

Charlotte Cooper on kansainvälisesti tunnettu englantilainen aktivisti, kirjailija, tutkija ja psykoterapeutti, jolla on ollut huomattava vaikutus lihavuusaktivismiin tunnetuksi tekijänä, dokumentoijana ja suunnannäyttäjänä 1990-luvulta lähtien. Cooperin viimeisin kirja, vuonna 2016 ilmestynyt *Fat Activism – A Radical Social Movement* perustuu hänen Limerickin yliopistossa tarkastettuun väitöskirjaansa. Tässä kirjoituksessa arvioin Cooperin kirjaa ja laajennan sen keskustelua suomalaiseseen lihavuutta ja ruumiin kokoa käsittelevään keskusteluun.

Kirjassa Cooper lähestyy ja tarkastelee lihavuusaktivismia radikaalina yhteiskunnallisena liikkeenä. Kirja alkaa johdannolla ja teemaa alustavilla luvuilla ”Undoing” ja ”Doing”, joissa Cooper kartoittaa ja käy läpi lihavuusaktivismiin historiaa, purkaa siihen liitettyjä osin virheellisiä oletuksia ja tutkii lihavuusaktivismiin keskeisiä kysymyksiä, kiistanaiheita ja tekemisen tapoja. Kirjan myöhemmissä luvuissa ”Locating”, ”Travelling”, ”Accessing” ja ”Queering” Cooper jatkaa keskustelua nykylihavuusaktivismia muotoavista periaatteista, muun muassa sen kansainvälisyydestä ja leviämisestä, liikkeen sisäisistä eroista ja hierarkioista ja uudelleen määrittelystä ja toisin ajattelusta. Cooperin aineistona ovat hänen keräämänsä kansainvälinen lihavuusaktivistien haastatteluja käsittävä aineisto sekä hänen osana väitöskirjahankettaan toteuttamansa käytännön lihavuusaktivismiin muodot; ”tekeminen” ja sen dokumentointi ja analyysi (Cooper 2016, 42–43).

Cooperin akateemiselle työlle ja aktivismille on ollut luonteenomaista monikanavaisuus, ruohon-

juuritason poliittisen aktivismin ja akateemisen tiedon ja käytäntöjen yhdistely ja vaihtelevien menetelmien hyödyntäminen: hän on yli kolmekymmentä vuotta kestäneen aktivistiuransa aikana kirjoittanut kirjoja, tehnyt lyhytelokuvia, julkaissut lukuisia ”zinejä” eli pienlehtiä, järjestänyt moninaisia tapahtumia keikoista kirpputoreihin, perustanut lihavan tyttökatujengin ja järjestänyt satiiriset ”läskiolympialaiset” (Fat Olympics). Hän on ollut kysytty puhuja konferensseissa ja muissa akateemisissa tapahtumissa, jotka käsittelevät jollain tavalla lihavuutta tai lihavuusaktivismia.

Cooperin ajattelun ja toimintatapojen vaikutteet tulevat muun muassa feminismistä, queer-kulttuurista ja -tutkimuksesta, sorrettujen pedagogiikasta, vammaistutkimuksesta ja alakulttuurien käytännöistä kuten punk-liikkeen DIY (tee-se-itse) -ideologiasta. Nämä kaikki elementit ovat läsnä myös *Fat Activism – A Radical Social Movement* -kirjassa. Kirjan teoreettiset perusteet löytyvät jo Cooperin aiemmista teksteistä. Tärkein näistä lienee vuonna 1998 ilmestynyt kirja *Fat & Proud: The Politics of Size*, joka on yksi tämänhetkisen feministisen *fat acceptance* - ja lihavuusaktivismiliikkeen ja niin kutsutun kriittisen lihavuustutkimuksen (*fat studies*) perustekstejä. Toisessa keskeisessä tekstissään, 1990-luvun lopulla *Disability and Society* -julkaisussa ilmestyneessä ”Can a Fat woman call herself disabled?” -artikkelissaan (1997) Cooper pohti vammaisuuden sosiaalisen mallin käyttöä teoretisoinnin välineenä lihavuuden ei-lääketieteellisessä tutkimuksessa. Vammaisuuden sosiaalisen mallin tärkeä oivallus

on, että yhteiskunnan pitäisi pystyä paremmin vastaamaan erilasten ihmisten tarpeisiin, ei vain pyrkiä muuttamaan yksilöitä sopeutumaan paremmin sen normeihin, jotka ovat epätasa-arvoisesti jakautuneen vallan tulosta. Tässä artikkelissa Cooper nosti esiin vammaisuuden ja lihavuuden käsitteellistämisen yhtymäkohtia ja normalisatiopyrkimyksiä ja eritteli erityisesti lääketieteen roolia näiden molempien ihmisryhmien yhteiskunnallisessa marginalisoinnissa. Vammaisliikkeen ja yhteiskunnallisen vammaistutkimuksen piiristä on lähtöisin myös Cooperin lihavuusaktivismikäsitystä ohjaava periaate ”nothing about us, without us”. Tälle pohjalle perustaa myös *Fat Activism – A Radical Social Movement* (Cooper 2016, 4).¹ Lihavuudesta on totuttu puhumaan terveydenhuollon ja muiden asiantuntijoiden suulla. Lihavien ihmisten omat kokemukset ja näkemykset on sivuutettu. Ne Cooper haluaa nostaa keskustelun lähtökohdaksi.

Cooperin työ on ollut monessa mielessä uraauurtavaa ja aikaansa edellä. Nykyisen varsin vilkkaan yhteiskunnallisen debatin, tutkimustoiminnan ja aktivismin valossa voi tuntua lähes käsittämättömältä, että vielä 1990-luvun lopullakaan lihavuudesta ei juuri puhuttu sosiaalisena tai yhteiskunnallisena kysymyksenä niin julkisessa kuin akateemisessa keskustelussakaan. Sosiologista tai muutakaan yhteiskuntatieteellistä tutkimusta lihavuudesta oli erittäin vähän ja Suomessa sitä ei ollut lainkaan. Biomedikaalinen näkökulma hallitsi tiedontuotantoa sekä tulkintoja lihavuudesta. Myös julkinen keskustelu myötäili pitkälti sen näkökulmia niitä kyseenalaistamatta. Lihavuuden medikalisoinnin kritisoi Cooper on ollut uupumaton.

On perusteltua väittää, että lihava ruumis ei ole ollut feministisen tutkimuksen keskeinen kysymys ennen 2000-luvun vaihdetta ja feministisen lihavuustutkimuksen eli niin kutsutun *fat studies*-suuntauksen kehittymistä vartenotettavaksi tutkimusalaksi. Cooper nostaa kirjassaan esiin feministien tai feminististen tutkijoiden ja lihavuuden välisen ambivalentin ja usein ristiriitaisenkin suhteen.

Feminismi on aina ollut osa lihavuusaktivismia, mutta lihavuusaktivismi ei ole aina ollut osa feminismiä. Varhaisimmat feministiset lihavuusaktivistiryhmät syntyivät Yhdysvaltojen länsirannikolla jo 1960-luvun lopulla osana aikakauden muuta yhteiskunnallista liikehdintää. Feminististen tutkijoiden kiinnostus lihavuutta kohtaan oli kuitenkin pitkään varsin vähäistä. Paradoksaalista kyllä, sukupuolen ja ruumiillisuuden tutkijat ovat olleet kiinnostuneita sukupuolittuneista ruumiin normeista, -ihanteista ja -esityksistä ja myös käsitelleet niitä töissään jo vuosikymmeniä, mutta tutkimuksen fokuksessa on ollut pikemminkin hoikkaus kuin lihavuus (esim. Bordo 1993; Heywood 1996). Näissä tutkimuksissa lihavuus oli kyllä usein tutkimuksen taustalla, mutta harvoin varsinaisen tarkastelun kohteena, kun tutkittiin ahdistavia vartaloihanteita, laihduttamista, kehonmuokkausta ja syömishäiriöitä. Sukupuolitettu lihava ruumis tai lihavuuden kokemus pitkälti sivuutettiin. Tämä paljastaa, että lihavuus on positioitu myös valtavirran feminismissä ja feministisessä tutkimuksessa marginaalisena ja stigmatisoituna ruumiillisuuden muotona. Feministinenkin tutkimus on myötäillyt biomedikaalisen tutkimuksen valtavirtaa ja muun muassa sen yksinkertaistavaa tulkintaa lihavuudesta väliaikaisena tilana, joka on mahdollista ja joka tulee parantaa. Näyttää siltä, että käsitykset ”oikeanlaisesta”, sosiaalisesti hyväksyttävästä ja heteronormatiivisesti viehättävästä feminiinisestä ruumiillisuudesta yhdessä lääketieteellisen diskurssin dominanssin ja lihavuuden sosiaalisen stigman kanssa ovat tehneet lihavuudesta hankalan tutkimuskohteen myös feministeille (esim. Probyn 2008; Yancey ym. 2008).

Cooper nostaa edellä mainitusta hankalasta suhteesta esimerkkinä esiin feministisen lihavuuden tutkimuksen klassikkona pidetyn Susie Orbachin teoksen *Fat is a Feminist Issue: How to lose weight permanently – without dieting* (1977). Cooper kritisoi Orbachia lihavien ihmisten stereotyyppisestä esittämisestä ja patologisoinnista (Cooper 2016, 20–21). Orbachin mukaan lihavuus on oire jostain

1 Nämä tekstit olivat itselleni ensimmäinen kosketus eurooppalaiseen lihavuusaktivismiin ja lihavuuden tutkimukseen. Niiden lukeminen oli henkilökohtaisesti käänteentekevää. Ne mullistivat käsitykseni lihavuudesta ja lihavuuden tutkimuksen mahdollisuuksista ja viitoittivat tietä omalle naisten lihavuuskokemuksia käsittelevälle väitöskirjatutkimukselleni, joka oli tuolloin vielä suunnitteluasteella.

ratkaisemattomasta henkilökohtaisesta psykologisesta ongelmasta tai traumasta ja näiden ratkettua laihtuminen on mahdollista. Lihavuuden parantamiseen tähtäävään yksilökeskeiseen diskurssiin sitoutuminen on Orbachin tutkimuksen selkeä rajoite. Se on oman aikansa tuote ja linkittyy etenkin 1970- ja 80-luvuilla muodossa olleeseen psykologia- ja psykoanalyysivetoinen feministiseen ajatteluun. Tässä kehyksessä naisten lihavuus (tai painoon liittyvät kysymykset ylipäättään) tulkittiin oireena jostakin ongelmasta esimerkiksi suhteessa omaan sukupuoli-identiteettiin tai seksuaalisuuteen. Lihavuus nähtiin yksilön pystyttämänä ”turvapanssarina” jollain tavalla uhkaavaa seksuaalisuutta vastaan (Orbachin ohella esim. Chernin 1987). Kuten kirjan alaotsikkokin jo paljastaa, Orbachin lähtökohtana ei ollut lihavuuden tunnustaminen yhtenä ruumiillisen variaation muotona, vaan sen pysyvä parantaminen psykologian keinoin. Yhteiskuntatieteilijänä yhdyn Cooperin kritiikkiin. Kaikki lihavat eivät ole traumatisoituneita ja lihavuuden näkeminen vain yksilön henkilökohtaisena ongelmana, joka hänen pitää itse ratkaista ja laihtumisen näkeminen ratkaisuna jättää huomiotta lihavuuden moninaiset yhteiskunnalliset ja sosiaaliset tekijät (esim. Harjunen 2009).

LIHAVUUSAKTIVISMIN DOKUMENTOINTIA JA KEHITTÄMISTÄ

Cooperin tutkimuksellinen ja alakulttuuritausta näkyvät hänen kyvyssään tunnistaa marginalisoitujen yhteisöjen yhteiskunnallisten liikkeiden usein suullisen historian taltioimisen ja tutkimisen tärkeys. Lihavuusaktivismia ei ole aiemmin tutkittu yhtä systemaattisesti tai edes ymmärretty legitimiinä yhteiskunnallisena liikkeenä, vaikka sen historia on jo varsin mittava. Lihavuusaktivismiin juuret ovat Yhdysvalloissa ja niin kutsutuissa 1960-liikkeissä ja -liikehdinnässä. Ensimmäinen lihavien kansallinen järjestö NAAFA (alkujaan National Association to Aid Fat Americans, nykyään National Association to Advance Fat Acceptance) perustettiin vuonna 1969. NAAFA on edelleen näkyvin ja suurin *fat acceptance*-järjestö. 1980-luvulta alkaen se on myös yhä selvemmin toiminut etujärjestönä ja muun muassa lihavien aseman ja oikeuksien parantamiseksi tervey-

denhoidossa ja työelämässä. NAAFA:ssa toimii myös feministejä, mutta se ei ole feministinen järjestö (Cooper, 2016, 18–19). Feministisistä aktivismiryhmistä ehkä tunnetuin oli The Fat Underground. Sen jäsenet olivat kytköksissä aikakauden naisliikkeeseen ja lesboaktivismiin. The Fat Undergroundin lihavuusmanifesti ”The Fat Liberation Manifesto” on lähes viisikymmentä vuotta kirjoittamisensa jälkeen edelleen ajankohtainen niin laihtutusteollisuuden kuin kapitalismin kritiikissään (Freespirit & Aldebaran 1973).

Tutkimustaan varten Cooper haastatteli yhteensä 31 eri sukupolvia edustavaa ja eri puolilla maailmaa vaikuttavaa lihavuusaktivistia. Painotus on kuitenkin angloamerikkalainen ja eurooppalainen. Haastatelluista 26 identifioitui naisiksi ja viisi trans- tai muunsukupuoliseksi. Iältään he olivat kahden- ja seitsemänkymmenen väliltä. Haastateltujen joukossa ovat esimerkiksi jo vuonna 1970 ilmestyneen *Fat Power: whatever you weight is rightin* kirjoittaja Llewelyn Louderback ja toinen *Fat Liberation Manifeston* (1973) kirjoittajista, Judy Freespirit. Lihavuusaktivistien haastattelujen avulla Cooper selvittää paitsi liikkeen historiaa myös lihavuusaktivistien käsityksiä siitä, mitä on lihavuusaktivismi ja mitä se heille merkitsee.

Haastatelluista käy ilmi, että niin lihavuusaktivismi, sen tavoitteet kuin toimijoiden käsitykset aktivismista ovat monimuotoisia ja vaihtelevat. Cooperin tekemän jaottelun mukaan aktivismi voi liittyä esimerkiksi sosiaalipoliittiseen tai lainsäädännölliseen muutokseen, kuten esimerkiksi syrjimättömyyslainsäädännön tai terveydenhuollon käytäntöjen kehittämiseen ja muuttamiseen huomioimaan paremmin ruumiin koosta juohtuvat kysymykset. Se voi myös tähdätä yhteisönrakentamiseen tai lihaviin kulttuurisen tilan ottamiseen ja sen legitimointiin esimerkiksi taiteellisen tai muun luovan työn kautta (Cooper 2016, 51).

Osa kirjassa kuvailltua tutkimusta ovat Cooperin itse organisoimat moninaiset lihavuusaktivismihankkeet. Cooperille tutkimustyö ja aktivismi ovat toisiinsa limittyneitä ja ne informoivat toisiaan: tutkimustyö on osa aktivismia ja aktivismi on osa tutkimusta (Cooper 2016, 40–41). Cooper toimii Lontoossa, joka on ollut useimpien hankkeiden tapahtumapaikka, mutta hankkeita on työstyetty myös osana kansainvälisiä tapahtumia. Hän on

käyttänyt hyvin erilaisia lähestymistapoja, jotka lainaavat taiteen, performanssin ja muiden yhteiskunnallisten liikkeiden aktivismin keinoja. Kirjassa esitellään muun muassa lihaviin tyttöjen queerkatujengi The Chubsters (jonka jäsenen ei tarvitse olla tyttö eikä myöskään lihava), satiiriset lihavuusolympialaiset Fat Olympics sekä suurien vaatekokojen käytettyjen vaatteiden kirpputoritapahtuma Big Bum Jumble. Kaikkien tavoitteena on ollut luoda ja vahvistaa lihaviin ihmisten yhteisöllisyyttä, kannustaa heitä näkymään ja ottamaan tilaa tavoilla, joka ei yleensä ole heille sallittua. Cooperin tapa yhdistää akateeminen tutkimus ja aktivismi on mielenkiintoinen esimerkki akateemisen tutkimuksen tuomisesta osaksi yhteisön rakentamista ja marginalisoidun ihmisryhmän voimauttamista. Aktivismi puolestaan tuottaa sisältöjä tutkimukseen. Hän osoittaa mielestäni työssään myös, että akateeminen tutkimus ja aktivismi tai poliittinen toiminta on mahdollista yhdistää niiden molempien eduksi.

Cooper tunnustaa sosiaalipoliittisten tavoitteiden ajamisen tärkeyden, mutta puhuu erityisen ponnekkaasti lihavuusaktivismin ”arkipäiväisyyden” ja intersektionaalisuuden puolesta. Arkipäiväisyydellä Cooper viittaa päivittäisessä elämässä tehtyjen valintojen merkitykseen ja intersektionaalisuudella siihen, että esimerkiksi homofobia, rasismi ja vammaisuuteen ja luokkaan liittyvät ennakkoluulot ovat lihavuussyrjinnän keskeisiä elementtejä. Hän pitää selvänä, että lihavuusaktivismi ja siitä noussut akateeminen *fat studies* -suuntaus ovat kytköksissä intersektionaaliseen feminismiin ja esimerkiksi vammais-, trans-, queer- ja antirasistisiin liikkeisiin ja -tutkimukseen. Näitä ei voi sivuuttaa, kun tutkitaan lihavuutta tai sen sosiaalisen vaikutuksia, sillä lihavuuden on todettu vahvistavan muiden marginalisoitujen ryhmien tai sosiaalisten stigmojen vaikutusta (esim. Hearndon 2005; Kwan 2010).

LIHAVUUSAKTIVISMI JA KEHOPOSITIIVISUUS

Yksi nykylihavuusaktivismin keskeisistä käsitteistä, kehopositiivisuus (*body positivity*), ilmestyi laajempaan suomalaiseen keskusteluun 2010-luvulla muun muassa toimittaja Jenny Lehtisen *Läskimyyntimurajat* ja *Vaakakapina* -ohjelmien myötä. Keho-

positiivisuusajattelu on kuitenkin ollut selkeä osa lihavuusaktivismidiskurssia ja toimintaa jo pidempään. Näkyväksi sen teki viimeistään vaikutusvaltaisen amerikkalaisen lihavuusaktivistin Marilyn Wannin suosittu *FAT!SO? Because You Don't Have to Apologize for Your Size* (Wann 1998).

Kehopositiivisuuden ideana on ollut antaa lihaville ihmisille lupa olla ylpeitä itsestään ja vartaloistaan ilman häpeää ja syyllisyyttä. Lihava ruumis on näkyvä ja se vie tilaa, mutta lihavia rangaistaan siitä jatkuvasti eri tavoin (esim. Harjunen 2009; Kwan 2010). Lihavat ihmiset kokevat julkisen tilan ottamisen haastavana ja monet heistä tuntevat, etteivät he saisi olla olemassa tai viedä tilaa (esim. Gailey 2014; Harjunen 2016). Kehopositiivisuuden voima on ollut poliittisessa toiminnassa ja sen tarkoituksena on ollut lihaviin ihmisten rohkaiseminen ja heidän sosiaalisen toimintatilansa laajentaminen. Kehopositiivisuusajattelua on myös kritisoitu lihavuusaktivistien ja tutkijoiden parissa. Sen vaatimus rakastaa itseään ja kehoaan on hyvin yksilökeskeinen ja se näyttää asettavan jälleen yhden ruumismormin tai oletettavan tietynlaisen ruumissuhteen, joka ei ole kaikille saavutettavissa tai mahdollinen (Cooper 2016, 14–16).

Nykyisessä valtavirtaisessa ja kaupallistuneessa kehopositiivisuuskeskustelussa on jo alkanut unohdeta, että kehopositiivisuus ideana on lähtöisin nimenomaan lihavuusaktivismin ja lihavuusaktivistien keskuudesta. Jos kehopositiivisuutta ajattelee väljästi aatteena, joka korostaa sallivaa ja myönteistä suhdetta omaan ruumiiseen, on selvää, että kaikki tarvitsevat kehopositiivisuutta. Ruumiin koon normittava kontrolli on kaikkialla ja etenkin naisvartalot ovat jatkuvan tarkkailun ja arvioinnin kohteena. Ruumiin kokoon liittyvä vallankäyttö ei myöskään kohdistu vain lihaviin tai sukupuoleltaan naisruumiisiin. Tästä huolimatta on syytä muistaa, että lihavat ihmiset ovat todellisen sosiaalisen syrjinnän kohteita, mistä on heille todellista haittaa esimerkiksi työelämässä, terveydenhoidossa tai sosiaalisissa suhteissa. Kun kehopositiivisuus on laajentunut tarkoittamaan myös normitiivistien kokoisten naisten hyväksyvää suhdetta vartaloihinsa, on vaara, että menetetään jotain kehopositiivisuuden poliittisesta voimasta nimenomaan lihaviin ihmisten näkökulmasta.

Lihavuusaktivismiin oleellinen tehtävä on ollut antaa lihaville ihmisille ääni heitä koskevassa keskustelussa ja valtaa uudelleen määrittellä lihavuuden kokemus myös muuna kuin terveyteen liittyvänä kysymyksenä. Lihavuusaktivismista voimansa ammentavan kehopositiivisuuden laimentaminen hyvinvoinnin ja itsensä hyväksymisen yleiskäsitteeksi, ei-lihavien naisten ruumiinkokoon liittyvien ongelmien parantajaksi tai pahimmillaan kaupallisen toiminnan ja markkinoinnin välineeksi marginalisoi lihavat ihmiset omasta liikkeestään.

LIHAVUUSAKTIVISMI ON METALIIKE

Fat Activism – A Radical Social Movement on tärkeä lihavuusaktivismiin perusteos. Se ei ole lihavuusaktivismiliikkeen kritiikitön ”ylistyslaulu”, vaan Cooper kritisoi muun muassa liikkeen angloamerikkalaisuutta ja intersektionaalisuuden puutetta, jotka ilmenevät sen käytännöissä joidenkin äänien, kuten esimerkiksi ei-valkoisten ja työväenluokkaisten

aktivistien, vähäisempänä edustuksena tai sivuuttamisena. Kirjan merkitys ei myöskään rajoitu vain lihavuusaktivismiin. Kuten edellä on esitetty, lihavuuden ymmärrys ja kokemus ovat aina tiiviissä suhteessa muiden yhteiskunnallisia hierarkioita jäsentävien erojen, kuten esimerkiksi sukupuolen, luokan ja seksuaalisuuden kanssa. Lihavuusaktivismi myös väistämättä risteää monen muun yhteiskunnallisen liikkeen kanssa. Kirjan esittelemä yhteiskunnallisen ruohonjuuriaktivismiin malli on siten hyödynnettävissä ja sovellettavissa muihinkin vastaaviin liikkeisiin.

Kuten Cooper kirjan lopuksi toteaa: ”– Hylkää käsitys lihavuusaktivismista, joka noudattaa tiettyjä sääntöjä, tavoitteita ja toimintoja, sen sijaan innostu sen tarjoamista rajattomista mahdollisuuksista yhteiskunnalliseen muutokseen” (Cooper 2016, 216, suomennos HH).

YTT, Dosentti Hannele Harjunen on sukupuolentutkimuksen yliopistonlehtori Jyväskylän yliopistossa.

KIRJALLISUUS

- Bordo, Susan (1993) *Unbearable Weight: Feminism, Western Culture and The Body*. Berkeley: University of California Press.
- Chernin, Kim (1987) *Nälkäinen minä – naiset, syöminen, identiteetti*. Otava: Keuruu. Suomentanut Mirja Rutanen.
- Cooper, Charlotte (1997) Can a fat woman call herself disabled? *Disability & Society* 12:1, 31–41.
- (1998) *Fat & Proud: The Politics of Size*. London: The Women’s Press.
- (2016) *Fat Activism – A Radical Social Movement*. Bristol: HammerOn Press.
- Freespirit, Judy & Aldebaran (1973) *Fat Liberation Manifesto*. Edited by The Fat Underground. Los Angeles & New Haven: The Fat Underground / Largesse Fat Liberation Archives.
- Gailey, Jeannine A. (2014) *The Hyper(in)visible Fat Woman*. New York: Palgrave Macmillan.
- Harjunen, Hannele (2009) *Women and Fat: Approaches to the Social Study of Fatness*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research n:o 379. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Harjunen, Harjunen (2016) Uloslukumisia liikunnan kentällä: lihava liikkuva naisruumis katseiden kohteena. Teoksessa Berg, Päivi & Kokkonen, Marja (toim.) *Urheilun takapuoli. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Herndon, April M. (2005) Collateral Damage from Friendly Fire? Race, Nation, Class, and the “War Against Obesity”. *Social Semiotics* 15:82, 127–141.
- Heywood, Leslie (1996) *Dedication to Hunger. The Anorexic Aesthetic in Modern Culture*. Berkeley: University of California Press.
- Kwan, Samantha (2010) Navigating Public Spaces: Gender, Race, and Body Privilege in Everyday Life. *Feminist Formations* 22:2, 144–166.